

“Capoeiras effekter på den utövande individen”

En etnologisk studie om relationen mellan subjekt och omgivning i den afrobrasilianska kampsporten Capoeira

Av: Hilda Ekström

Handledare: Andrea Dankić

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Etnologi | Hötterminen 2022

Abstract

The aim of this thesis is to explore and analyze what the effects capoeira has on its practitioners when it comes to how it interacts in their everyday life, what capoeira means to them, what feelings they attach to the practice and what meaning they make of the historical aspect of capoeira. This study is based on 7 interviews with people who practice capoeira and 2 observations of capoeira training. The main theoretical framework applied in the thesis is phenomenology, with an overall focus on the phenomenology of the body, as well as critical race theory. The result shows that the impact on the practitioner was positive not only when it came to the physical aspect of working out, but gave them an insight regarding differences between the two cultures. The one they live their lives in, and the one capoeira offered them. The discussion highlights how the practitioners valuing capoeira as something positive that enriched their lives, but also became a tool that made them reflect on their role as consumers of a culture rooted in oppression.

Keywords: capoeira, phenomenology, emotions, affekt, whiteness, martial art

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte och centrala frågeställningar	4
Capoeiras historia	5
Tidigare forskning	6
Teoretiska perspektiv	8
Fenomenologi	8
Kroppsfenomenologi	9
Medvetandets intentionalitet	9
Känslor och affekt	10
Affektteori	10
Kritiska ras- och vithetsstudier	11
Metod och material	12
Intervju	12
Observation	13
Etik	13
Reflexivitet	14
Disposition	15
Analys	16
Capoeiras påverkan	16
Den fysiska påverkan	16
Den mentala påverkan	19
Känslor i relation till capoeira	22
Glädje, energi och gemenskap	22
Tacksamhet, orienterande känslor och mod	25
Historiens betydelse	28
Synliggjord vithet	28
Historia i benämningen av capoeira	32
Sammanfattning och avslutande diskussion	34
Litteraturförteckning och källor	36

Inledning

Maria: Det är både för själen och fysiskt. Det är rytmiskt och du får skapa något med någon, det är en dialog där det är något som är på lika villkor. Det kan vara ett litet barn och du, det kan vara någon som är jämbördig med mig eller någon som är jätteduktig. Vi kan ändå göra någonting och det är jämlikt och det finns en glädje att kunna göra det med vem som helst. Sen det här med själen: Det berör någonting i en.

Den afrobrasilianska kampsporten Capoeira är något som för Maria inte endast är en träningsform. När jag befinner mig på min första capoeiraträning, i syfte att utföra en observation, häpnas jag över hur smidigt och lätt alla akrobatiska rörelser ser ut även fast jag förstår snabbt hur mycket styrka som krävs. I *rodan*, det vill säga capoeiras cirkeln i vilkens mitt ett så kallat *spel* pågår mellan två personer, utförs akrobatiska rörelser mellan två capoeiristas som utan att vidröra varandra gestaltar något som kan liknas vid attacker och motattacker till sång och rytmer spelade på olika musikinstrument. Spelet går ut på att genom improvisation mellan två spelare utföra attacker och motattacker i en dansliknande form.

Capoeira innefattar ett antal element som tillsammans täcker såväl konstnärliga uttryck, som musik, sång och dans, som kampsport, i form av attacker och motattacker mellan två utövare. Samtliga delar bär på en historia rotad i förtryck, då capoeiras grund ligger i förtrycket som utspelades under kolonialismen i Brasilien. Idag utövas capoeira världen över och dess historia sprids med kampsporten långt utanför Brasiliens gränser. Utifrån detta väcktes mitt intresse för hur capoeira förstås och uppfattas av dess utövare, vilket jag ämnar att försöka svara på i denna studie.

Syfte och centrala frågeställningar

Studiens utgångspunkt är att med fokus på den afrobrasilianska kampsporten capoeira undersöka den cirkulära relationen mellan utövare och praktik. Jag har inte intresse att söka en bakomliggande orsak till varför capoeiristas upplever praktiken som de gör, utan endast att söka individuella uppfattningar, meningsskapande och känslor som rör capoeira. Capoeiras historia, som jag på ett avgränsat och mycket sammanfattat sätt presenterar kort under nästkommande rubrik, vill jag vidare utforska vad den betyder för capoeiristas och deras utövande idag. Denna uppsats undersöker därmed hur capoeira upplevs av dess utövare och vilken roll de tillskriver denna praktik i sitt liv.

Studiens syfte är därmed att undersöka upplevelser, tankar och känslor rörande capoeira hos ett antal utövare, samt utforska hur de förhåller sig praktikens historia och tillskriver den mening.

Utifrån syftet har jag formulerat följande centrala frågeställningar:

1. Vilken betydelse har capoeira för dess utövare samt hur kan en konkret påverkan på individen se ut?
2. Vilka känslor uppstår i koppling till capoeira?
3. Hur är capoeiras historia närvarande i dagens utövande och hur förhåller sig dess utövare till den?

Capoeiras historia

Dans eller kamp? Konst eller sport? Sedan capoeira utvecklades i Brasilien har den antagit flertalet skepnader och fyllt olika funktioner för *capoeiristas*¹. Då det inte finns något nedskrivet om capoeira innan 1800-talet finns därmed olika versioner av dess historia och ursprung. Boken *The Hidden History of Capoeira* (2008), skriven av Maya Talmon-Chvaicer, tar upp capoeiras tidslinje från hur det utövades av förslavade människor i Brasilien till när det legaliserades efter en tid då capoeira varit kriminaliserad. Filosofen Laurence Robitaille utgår ifrån den mest spridda versionen av capoeiras historia i sin bok *Capoeira as a resource: Multiple Uses Of Culture Under Conditions Of Transnational Neoliberalism* (2013). Enligt denna historieskrivning förstås capoeira vara en kampsportsteknik som utvecklats av afrikanska slavar på plantager i Brasilien, men att den förkläddes i form av dans för att vilseleda slavägarna från faktumet att slaverna förberedde sig fysiskt för uppror (Robitaille 2013, s. 4).

Genom personer från Västafrika, majoriteten från Angola och Kongo (Talmon-Chvaicer 2008, s. 15), som förslavades och togs till Brasilien kom capoeira att anta ett uttryck för motstånd. Detta med anledning att kunna visa motstånd endast hänvisade till sina kroppar, då de inte hade vapen att tillgå. Talmon-Chvaicer (2008, s. 27) skriver att benämningen av capoeira historiskt sett har varierat, bland annat som "krigsdans" och "spel". Benämningen "spel" tros komma från faktumet att förklä praktiken i form av spel fungerade som en täckmantel gentemot slavägarna och främlingar. Så småningom, när capoeira kom att utövas av andra än förslavade personer, sågs capoeira för somliga som en kampsport. Andra

¹ Benämning på de som utövar capoeira.

såg capoeira som ett förkroppsligande av värderingar och hade andra ändamål med utövandet än endast som kampsport, såsom att genom capoeira kunna visa sitt missnöje gentemot auktoriteter (Talmon-Chvaicer 2008, s. 68).

Under tiden capoeira var kriminaliserad, mellan 1890 och början på 1900-talet (Talmon-Chvaicer 2008, s. 111), höll praktiken på att dö ut, då det klassificerades som olagligt att utöva capoeira och var därmed riskfyllt att ens känna till den. Denna kriminalisering utmynnade i en tradition att anta ett annat namn i capoeirasammanhang, kallat *apelidos*, så att ingen koppling skulle kunna dras mellan capoeiristas och den då olagliga kampsporten (Budokampsport.se 2023). Så småningom, i början av 1900-talet, fick capoeira erkännande och godkännande som en kampsport eller sport. Vilket innebar att det i vissa sociala situationer och för specifika syften var acceptabelt. Detta ledde till en omklassificering av capoeira, som ansågs vara nödvändig delvis för att få bort den från gatan men också för att införa praktiken i strukturerade skolor och andra institutioner (Talmon-Chvaicer 2008, s. 112-113).

Capoeira har historiskt sett gått från ett uttryck av motstånd förklädd till dans, till kampsport, till något som förbjudits och sedan till en organiserad och laglig kampsport, vilket är den form som utövas idag. År 2014 skrevs capoeira, närmare bestämt *roda de capoeira* (capoeiras cirkel), in på UNESCO:s lista på immateriella kulturarv av mänskligheten (UNESCO 2022). Då den varit en sammansvetsande faktor för människor när vi ser tillbaka på dess historia, vill jag ta reda på vilken mening den tillskrivs av capoeiristas idag.

Tidigare forskning

Då jag inte funnit någon omfattande etnologisk studie av specifikt capoeira använder jag mig av tidigare forskning som delar ett antal andra gemensamma nämnare med denna studie, såsom studieobjekt eller teoretiskt ramverk.

Orientalisk dans i Stockholm: femininiteter, möjligheter och begränsningar (2010) är Karin Högströms doktorsavhandling i etnologi. Med utgångspunkt från kvinnliga dansare, som inte har någon koppling till Mellanöstern, undersöker hon hur orientalisk dans uppfattas av kvinnor som utövar den samt vad de har för föreställningar gällande dansen. Utifrån bland annat ett fenomenologiskt perspektiv utforskar Högström hur det går till att lära sig en ny dans samt vad dansen betyder för dess utövare. Högström lyfter såväl den förkroppsligade delen av dansen, i form av koreografi, som förståelsen av dansen och även femininitet i koppling till orientalisk dans. För att förstå dessa aspekter används Maurice Merleau-Pontys

kroppsfenomenologi och Simone de Beauvoirs perspektiv och förståelse av kön för att påvisa samspelet mellan det kroppsliga och intellektuella (Högström 2010, s. 19-22). Högströms studie, såsom min egna studie, undersöker en form av konstnärligt kroppsligt uttryck. Fokus läggs på såväl den fysiska och observerbara delen som de mentala föreställningar och uppfattningar praktiken väcker hos utövarna.

Laurence Robitailles avhandling i filosofi, *Capoeira as a resource: Multiple Uses Of Culture Under Conditions Of Transnational Neoliberalism* (2013) undersöker capoeira och dess framfart internationellt och tar upp olika skiftande betydelser runt capoeira. Studien undersöker olika aspekter av kampsporten, allt ifrån en politisk vinkel till affekt i relation till capoeira. Följande citat är från första stycket i avhandlingens abstrakt och kan påvisa ett antal användningsområden för min studie. Det vill säga affekten och därmed känslor som praktiken väckt, spridningen av en brasiliansk kultur samt hur den koloniala historien förstås av praktikens utövare:

Since the 1970s, immigrating Brazilians brought their practice to new lands and commercialized their embodied knowledge and cultural difference. While they initially sought to create economic capital, a whole range of indirect repercussions followed: they generated affective communities, disseminated a Brazilian imaginary soon transformed into symbolic capital, and arguably transmitted an embodied memory that can be traced back to the practice's African ancestry (Robitaille 2013, s. ii).

Robitailles (2013, s. 39-97) diskussion om capoeiras historiska resa från en form av motstånd till populärkultur används i föreliggande uppsats som ett underlag för den historiska aspekten. Det femte kapitlet tar upp den förkroppsligade delen av capoeira, affektens roll i kampsporten samt hur capoeira fungerar som en källa till gemenskap, som produkt av känslor och en slags intimitet som uppstår i capoeirasammanhang. Detta kapitel anser jag är relevant underlag för fokuset på vilka emotioner och tankar om meningsskapande som uppstår i samband med capoeira i mitt material. Avhandlingen har även ett postkolonialistiskt perspektiv som kan användas som grund i analysen kombinerat med litteratur med fokus på postkolonial teori.

Laurance Robitaille har även skrivit artikeln *Promoting capoeira, branding Brazil: A focus on the semantic body* (2014) som belyser hur capoeira har spridit sig i världen och hur detta genom capoeiristas kroppar kommit att främja dansens popularitet och också rikta blicken mot Brasilien som land. Robitaille menar att capoeira har kommersialiserats. Artikeln

finner jag intressant då den tar upp den kulturella spridningen i väst och även understryker storheten i att kampsporten gått från en form av motstånd till en populär aktivitet som utövas världen över (Robitaille 2014, s. 229-230).

Genre and Embodiment: From Brazilian capoeira to the ethnology of human movement (1995) av antropologen J. Lowell Lewis undersöker capoeira som förkroppsligat genom ett fenomenologiskt perspektiv. Han tar även upp ett fåtal subjektiva uppfattningar han mött i studien, gällande huruvida capoeira benämns som dans eller kampsport. Med denna artikel intresserar jag mig att se huruvida det finns några likheter i vad mitt material och artikeln visar gällande benämningen av capoeira samt om utövandet kan ha någon påverkan på vardagslivet. Artikeln tar upp flertalet fenomenologiska teoretikers perspektiv och applicerar på capoeira, främst dansdelen inom utövandet och belyser medvetandets fokus i capoeiras rörelsemönster.

Då det inte finns många studier av capoeira inom det etnologiska fältet kan denna uppsats vara ett bidrag som hittills skrapat på ytan av vad capoeira och dess historia har för påverkan på dess utövare.

Teoretiska perspektiv

I denna uppsats används främst fenomenologi som teoretiskt ramverk med fokus på ett par olika förgreningar inom teoribildningen. Med fenomenologin vill jag belysa de subjektiva uppfattningarna och erfarenheterna av capoeira. Genom kroppsfenomenologi, medvetandets intentionalitet och en fenomenologisk syn på känslor och affekt behandlas den såväl observerbara fysiska delen av materialet som studiedeltagarnas inre upplevelser av capoeira. Jag applicerar även kritiska ras- och vithetsstudier i analysen av den anledningen att capoeira har en kolonial historia som dagens utövande bär många spår av. Utöver dessa två teoretiska ramverk används ett par andra perspektiv för att berika analysen ytterligare. Sara Ahmeds förklaring av känslor som orienterande, ett affektteoretiskt perspektiv, samt Peter Berger och Thomas Luckmanns syn på medvetandets intentionalitet.

Fenomenologi

I antologin *Tillämpad kulturteori* (2017) skriver Karin Högström ett kapitel om fenomenologi där hon förklarar att den filosofiska teorin istället för att rikta in sig på hur verkligheten är beskaffad, fokuserar på hur omvärlden upplevs av människor som lever och verkar i den. Fenomenologi betonar hur människan som förkroppsligat subjekt tar in verkligheten och dess

förnimmelser och genom dessa förstår sin omvärld (Högström 2017, s. 55-56). Som de flesta andra teoribildningar har även fenomenologi olika förgreningar. De specifika perspektiv inom teorin jag använder mig av i uppsatsen är kroppsfenomenologi, som filosofen Maurice Merleau-Ponty kan ses som en förgrundsgestalt i, samt den fenomenologi som Peter Berger och Thomas Luckmann presenterat, närmare bestämt medvetandets intentionalitet. Sara Ahmeds syn på känslor som orienterande inom affektteorin har en fenomenologisk anda och bygger en bro mellan affektteori och fenomenologi, vilket jag redogör för under rubriken "Affektteori" och mer detaljerat i analysen där perspektivet appliceras.

Kroppsfenomenologi

Maurice Merleau-Pontys fenomenologi med fokus på kroppen kommer att användas som en central utgångspunkt i och med att jag med studien vill lyfta hur capoeiristas upplever och förstår capoeira genom själva utövandet av dansen. Högström skriver att kroppsfenomenologi innebär att det är genom kroppen och våra sinnen vi tar in omvärlden och begripliggör den. Kroppsfenomenologin förklarar hur vi, genom våra levda kroppar, blir till subjekt och att allt vi erfar och uppfattar genom kroppen ses som grund till all kunskap (Högström 2017, s. 62). I Merleau-Pontys kroppsfenomenologi lyfts även kroppens intentionalitet i relation till en rumslig aspekt. Merleau-Ponty benämner detta som *situationsrumslighet* och kan förklaras som att kroppen är riktad mot en slags uppgift i rummet (Merleau-Ponty 2022, s. 53-54). Hur synen på kroppens intentionalitet rymmer med studiens syfte menar jag belyser vilket fokus capoeiristas har under träningen och hur de verbaliserar den känslan och situationen.

Medvetandets intentionalitet

Berger och Luckmann belyser medvetandet i fenomenologin och hur vi alltid riktar medvetandet mot något (Berger & Luckmann 1967, s. 34). Vare sig det handlar om ett medvetande direkt till kroppen under kampsporten, till den andres rörelse för att själv tänka ut nästa drag eller om medvetandet riktas mot en känsla som uppstår så anser jag att *intentionalitet* påvisar medvetandets skiftande beroende på vilket moment kroppen befinner sig i, i utövandet.

Känslor och affekt

I antologin *The Routledge Handbook of Phenomenology of Emotion* (2020) skriver Joel Krueger ett kapitel där han undersöker Merleau-Pontys filosofi och synsätt när det kommer till känslor. Merleau-Ponty menar att känslor inte enbart är bundna till huvud och något mentalt, utan även något förkroppsligat (Kreuger 2020, s. 197). Vidare menas att känslor kan ses som förkroppsligade variationer av att vara i världen som stöds från såväl våra handlingar men även objekt omkring oss. Merleau-Ponty understryker dock att känslor inte för den delen är endast förkroppsligade, men att det finns en gränsöverskridande aspekt då våra känslor och hur vi uttrycker dem är byggda och formade genom hur vi utvecklas och knyter an till andra (Kreuger 2020, s. 204).

Jag vill lyfta den förkroppsligade synen på känslor som påverkas och formas i socialt samspel med andra. Till detta vill jag presentera Bennet W. Helms förklaring till en alternativ syn på känslor för att lägga grunden i hur jag förstår och analyserar känslor i intervjupersonernas upplevelser i capoeirasammanhang. Helm (2020) skriver om känslor som intentionella (W. Helm 2020, s. 228). Han menar att de borde förstås som "felt evaluations". Med detta menas att när vi känner en känsla, ses det som en värdering av objektet som framkallat den och att man därmed kan beskriva känslor som något värderande och intentionellt. Vidare skriver Helm om affektiv intentionalitet. Han menar att eftersom känslor kan ses som värderande och antingen positivt eller negativt laddade, beroende på hur objektet som framkallar känslan värderas av oss, finns det en intentionalitet i affekten. Med detta menar Helm att vi inte kan skilja eller separera på den affektiva och värderande karaktären i känslor. Känner jag glädje av någon särskild företeelse, så har jag därmed värderat den företeelsen positivt och behandlar objektet därefter (Helm 2020, s. 232-233). Tankegången runt känslors intentionalitet för mig vidare till en annan teoribildning i vilken jag använder Sara Ahmeds resonemang om känslor som orienterande.

Affektteori

Utforskandet av affekt kan kategoriseras under affektteori, en teori som fokuserar på affekt och känslor. Antropologen Danilyn Rutherford skriver i artikeln *Affect theory and the Empirical* (2016) att det funnits olika syner på vad affekt faktiskt är. En av definitionerna likställer affekt med en upplevd kroppslig intensitet och något som är grunden till känslouttryck. Skillnaden kan förklaras som att affekt kan ske omedvetet medan känslan är produkten och uttrycket av affekt (Rutherford 2016, s. 286).

I uppsatsen använder jag mig utav boken *The Affect Theory Reader* (2010) där Ahmed skriver ett kapitel om glädje som orienterande. Det innebär att när vi känner en känsla, riktas den *mot* något. Ahmed tar således upp känslan som involverar affekt, det vill säga en påverkbar faktor, dess intentionalitet, att känslan är riktad mot någonting, samt en värderande karaktär, vilket innebär att vi värderar objektet som känslan är riktad mot (Ahmed 2010, s. 29).

Kritiska ras- och vithetsstudier

Då capoeira är sprungen ur kolonialismens historia, i vilken dagens utövande bär många spår från, appliceras kritiska ras- och vithetsstudier i en del av analysen.

Tobias Hübinette och Oscar Pripp (2017) skriver att teoribildningen skapades som svar på de rasstudier som präglade början på 1900-talet för att synliggöra de samhälleliga strukturer som uppstått som produkt av bland annat rassegregation och rasdiskriminering. Forskare och teoretiker inom denna bildning har utvecklat begrepp för att utforska och analysera de samhälleliga ojämlikheter där ras har en central roll (Hübinette & Pripp 2017, s. 305). I denna uppsats kommer framförallt begreppet *vithet* att användas, vilket ramar in både sociala och fysiska attribut länkade till vithet. Hübinette och Pripp (2017, s. 308) menar att detta inte endast refererar till ett fysiskt observerbart attribut men innefattar även andra markörer, såsom inkomst eller kroppsspråk. Vidare beskriver de vithet som något kulturellt och socialt konstruerat i relation till en historisk kontext.

Sara Ahmed väver in vithetsbegreppet i ett fenomenologiskt ramverk i *Vithetens fenomenologi*, i boken *Vithetens hegemoni* (2011), och undersöker hur vithet begränsar respektive möjliggör kroppars utsträckning såväl rumsligt som globalt. Nämda text är den som främst används i analysen.

Precis som teorin ställer historia och samtid jämte varandra kan detta tillämpas i capoeiras historia och hur dess struktur ser ut idag. Många traditioner som format dansen historiskt sett lever kvar än idag. Exempelvis uppfördes ett system under tiden capoeira kriminaliserades, där capoeiristas antog ett annat namn än sitt riktiga för att inte kunna dra en koppling mellan capoeira och sin riktiga identitet. Ett annat exempel, som Robitaille (2013, s. 4) tar upp, är användandet av sång, som vissa menar historiskt användes som täckmantel för att de som patrullerade och övervakade slaverna inte skulle förstå att de tränade upp ett motstånd utan istället såg sång och dans och inte en kampsport.

Metod och material

Materialet som samlats in under studien kommer från sju intervjuer med personer som utövar capoeira samt två observationer under två olika capoeiragrupperns träningar. Av de sju informanter var fem av dem kvinnor och två av dem män, i åldersspannet 19-46 år. Tre av intervjuerna var mellan 50-60 minuter, två intervjuer var mellan 30-40 minuter och två intervjuer var mellan 15-25 minuter. Informanternas erfarenhet av capoeira varierar mellan tidsspannet 2-26 års utövande. En person som utövat capoeira i majoriteten av sitt liv och en person som upptäckt capoeira i vuxen ålder och fortfarande ses som nybörjare kan bidra med olika perspektiv och synsätt på kampsporten. Med andra ord blir bredden i såväl ålder som erfarenhet en förutsättning för att få ett så brett perspektiv på praktiken som möjligt.

Informanterna till studien har jag fått kontakt med på olika sätt, dock de flesta genom den sociala medieplattformen Facebook. Jag har skrivit inlägg i offentliga capoeiragrupper i Sverige som jag sett har många medlemmar och personer som följer. Även en grupp där jag behövt vänta på att bli godkänd för att bli medlem har jag publicerat inlägg efter godkännande från administratör. Genom den stängda gruppen har jag fått tre informanter där vi båda inte tidigare är kända för varandra eller har någon koppling till varandra utöver intervjusammanhanget. Den metod som genererat majoriteten av studiens informanter är när jag skrev ett inlägg på min privata facebook-sida. Där informerade jag om min kommande uppsats samt vilket ämne jag studerar och fortsatte sedan med frågan om någon jag känner vet någon som utövar capoeira. Genom detta inlägg fick jag flertalet informanter som jag själv inte träffat innan. Samtliga informanter jag fått kontakt med via Facebook befinner sig i väst- och mellansverige. En av informanterna träffade jag på första observationen där vi pratade en stund varpå jag frågade om hen ville vara med i studien och lämnade min skolmail för hen att kontakta mig.

Intervju

Formen på intervjuerna har antagit en semistrukturerad karaktär där jag skrivit ner ett antal frågor jag prioriterar att få svar på men därefter lämnat samtalsriktning mer öppet för att inte begränsa allt för mycket vad informanten vill dela med sig. Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne skriver i antologin *Handbok i kvalitativa metoder* (2018) om olika former av intervjuer och menar där också att den neutraliteten och objektiviteten som funnits i tidigare standardiserade enkätintervjuer inte nödvändigtvis bör gälla i kvalitativa intervjuer. Med detta menar Eriksson-Zetterquist och Ahrne att intervjun kan liknas mer vid en konversation där

intervjuaren gör tolkningar av det som sägs och lyssnar efter vilka teman som återkommer och tas upp i samtalet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2018, s. 38). Då jag i studien intresserar mig för upplevelser, tankar och känslor anser jag att samtalet behöver ha en avslappnad karaktär mer liknande en konversation som därmed kan generera en öppen atmosfär.

Observation

Som komplement till intervjumaterialet har jag även gått på två capoeiraträningar och genomfört observationer. I *Handbok i kvalitativa metoder* (2015) skriver Philip Lalander om olika typer av observationer. Den jag valt att använda kan ses som en *öppen observation*, då då medlemmarna under träningen varit medvetna om vem jag är och varför jag är där. Vidare har även utfört dessa som *passiva observationer*, vilket innebär att jag inte deltagit i aktiviteter under observationsmomentet (Lalander 2015, s. 98-100). Första observationen var i samband med en träning med en capoeiragrupp i mellansverige, i 1,5 timme och den andra utfördes i samband med en träning med en capoeiragrupp i västsverige under 2 timmar. Anledningen att jag inte deltagit är för att jag inte velat påverka ordningen med mitt deltagande mer än att jag suttit vid sidan av och antecknat lite under tiden. Observationerna har utförts i två olika städer där ett större antal capoeiragrupper huserar. Eva Fägerborg (2014, s. 85) skriver att intervjuer och observationer är ett bra komplement till varandra då de ger en bredare och mer nyanserad bild av fältet. För min studie har observationerna genererat i en större förståelse för den kroppsliga aspekten av kampsporten samt de observerbara känslorna, men också hur *mestren*² pratar om capoeira och dess historia. Detta har jag kunnat återkoppla till intervjumaterial och kunnat se likheter i hur mestre framför vad capoeira handlar om mer än att det är en kampsport.

Etik

Hughes Tidlund och von Unge (2022) skriver ett kapitel om etik och kvalitativa metoder. Gällande studier som innefattar levande människor informerar de att det finns två etiska förhållningssätt forskaren bör ta i beaktning. *Forskningsetik* och *forskaretik*. Forskningsetik rör hur forskaren hanterar studiens deltagare före, under och efter materialinsamlingens och forskningens gång. Forskaretik innebär forskarens skyldighet och ansvar gällande kunskapen som studien producerar i förhållande till samhället och forskning (Hughes Tidlund & von Unge 2022, s. 47-48). I studien har jag från ett tidigt stadium gett informanterna en

² Capoeiragruppens ledare och tränare.

övergripande informationstext gällande studien och den kommande intervjun samt att de fått en informations- och samtyckesblankett som de läst igenom och skrivit under innan intervjun. Inför intervjuerna har jag tagit höjd för vad som eventuellt kan tas upp i samtalet i form av känsliga uppgifter i och med att en semistrukturerad intervju har en mer öppen karaktär och tillåter samtal utanför studiens färdigformulerade intervjufrågor. Intervjufrågorna har varit formulerade på ett sätt som inte ska leda samtalet i en viss riktning eller generera i ett förväntat svar, utan för att möjliggöra för informanterna att svara hur öppet de vill och är bekväma med. Efter intervjun har gjorts har jag använt mig av pseudonymiserade namn av informanterna direkt i transkribering av materialet. Under analysen av det insamlade materialet kommer en tolkning att ske utifrån mig som forskare.

Reflexivitet

Reflexivitet innebär påverkan som forskaren och studieobjekt kan ha på varandra (Hughes Tidlund & von Unge 2022, s. 50). I processen från att jag som forskare väljer studieobjekt och inhämtar information genom materialinsamling bör jag också under tiden reflektera över hur min roll kan ha påverkat kunskapen som studien utmynnat i. I intervjusammanhang var majoriteten av deltagarna personer som jag fått kontakt med via vänner. Utöver våra roller som intervjuare och intervjuperson finns också en koppling i form av en gemensam vän, vilket kan bidra till en mer avslappnad stämning. Under observationerna har jag inte varit deltagande, vilket kan påverka i hur vissa agerar i vetskap att någon iakttar.

Informanterna i fråga har varierat från att de kontaktat mig efter att jag gjort ett inlägg på Facebookgrupper om min studie till att bekanta har "taggat" en kompis i min förfrågan om studiedeltagare på min privata Facebook-profil. En av deltagarna träffade jag på första observationen, där jag presenterade min roll som student men hade även fått tillträde till fältet och den specifika gruppen genom en vän.

En faktor som gav mig en fot in i fältet är faktumet att jag spelat samba, en afrobrasiliansk musikstil, i cirka sju år och därmed haft flertalet vänner genom samban som kunnat tipsa om min studie till vänner som också tar del av den brasilianska kulturen. Detta ger mig inte nödvändigtvis ett insiderperspektiv men då samba och capoeira härstammar från samma platser och delar kulturella rötter upplever jag att det uppfattas att jag har en förståelse för capoeira och kulturen. Dock gäller inte det informanterna som inte vetat om min bakgrund i samban. En annan faktor som är relevant gällande reflexivitet är att jag för informanterna inte endast sitter i en roll som intervjuare men även som en bekant till deras vän, i de fallen där jag fått kontakt med informanterna via kontakter på Facebook.

Disposition

Utifrån studiens material i relation till valda teoretiska ramverk och tidigare forskning kommer uppsatsens analyskapitel anta liknande följd som ordningen på studiens frågeställningar.

Det första kapitlet, "Capoeiras påverkan", undersöker således hur utövandet av capoeira påverkat individerna och vilken betydelse de tillskriver praktiken. Kapitlet undersöker de fysiska och mentala aspekter av hur påverkan ser ut i utövarnas liv. Uppsatsens andra kapitel, "Känslor i relation till Capoeira", behandlar känslor som kopplas till capoeira där jag undersöker vidare hur dessa känslor kan förklaras i fenomenologisk betydelse samt hur en orienterande faktor kan synliggöras i relation till känslor. Det sista kapitlet, "Historiens betydelse", tar upp hur capoeiristas förhåller sig till den historiska aspekten av praktiken. Här analyserar jag materialet utifrån vithetsbegreppet och undersöker hur detta samspelar med intervjupersonernas förhållningssätt samt meningsskapande. Slutligen presenteras uppsatsens resultat och slutsats i en sammanfattande diskussion.

Analys

Capoeiras påverkan

Högström (2017) ger en övergripande presentation av vad kroppsfenomenologi syftar till att lyfta. Det primära fokuset ligger på relationen mellan omvärld och subjekt samt hur dessa påverkar varandra. Med det menas att omvärlden tas in genom det förkroppsligade subjektet, individen, och ger dess företeelser mening. Meningsskapandet sker i relation till individens erfarenheter samt kulturella och sociala strukturer som råder i omgivningen (Högström 2017, s. 62). I detta kapitel är det denna relation mellan omvärld och subjekt jag undersöker. I studiedeltagarnas utsagor om hur capoeira påverkat dem, lyfts såväl fysiska som mentala aspekter. Genom dessa synliggörs exempel på hur denna relation mellan capoeira och capoeirista ser ut ur ett bland annat kroppsfenomenologiskt perspektiv.

Den fysiska påverkan

För Tove, som har utövat capoeira i drygt två år, har påverkan handlat om bland annat den fysiska delen av utövandet. I följande citat uttrycker hon mer specifikt ett exempel på hur capoeira har ändrat hennes syn på sin kropp och sig själv:

Tove: Jag har nog haft en föreställning av mig själv innan som inte så kapabel fysiskt till att göra vissa saker som kräver mycket styrka. Jag har kategoriserat in mig själv som någon som inte har styrkan i mig så, men nu så känner jag att jag kan göra vad som helst med min kropp. Jag ser inte några hinder. Det enda jag ser är att det jag behöver göra är att lägga tid på det, men gör jag det så kommer jag att klara det. Det är en fantastisk och empowering känsla att veta att om jag vill kunna stå på händer så kommer jag att greja det.

Att utöva capoeira har hjälpt Tove att vidga synen på sin kropps kapacitet. De hinder hon upplevt innan kopplat till sin fysiska styrka handlar numera om *när* istället för *om* när det kommer till att lära sig en utmanande akrobatisk rörelse. Hon menar att det som behövs för att möjliggöra utvecklingen i akrobatiska rörelser är tid. Utifrån Toves exempel tydliggörs hur den fysiska aspekten kan se ut, jag syftar då på den sortens påverkan som handlat om kroppen som objekt, medan mentala aspekter syftar på hur individerna talar om en icke-kroppslig påverkan. Det Tove upplever kan kopplas till Merleau-Pontys begrepp *kroppsschema*, som innebär en slags sammanfattning av kroppens inlärd mönster (Merleau-Ponty 2022, s. 51).

Med detta innebär också att rörelser som för kroppen är nya blir ett utvidgande av det befintliga kroppsschemat. I Toves fall handlar detta om att lära sig nya akrobatiska rörelser och träna upp kroppen tills den kroppsliga kunskapen är etablerad i kroppsschemat.

Liknande skriver Högström (2010) om elevernas inlärningsprocess av dansen. Hon menar att det handlar om att börja använda muskler som man inte gjort innan. Vidare innebär det att det inte räcker att observera en rörelse för att etablera den kunskapen kroppsligt, utan att genom upprepning lära in rörelsen i muskelminnet och därmed inrätta den förkroppsligade kunskapen i kroppsschemat (Högström 2010, s. 76-77). Flertalet intervjupersoner lyfter även kontrasten mellan rörelsemönster som förväntas i capoeira till skillnad från sammanhang utanför träningen. Anna beskriver skillnaden som något vi kan läsa som kulturellt strukturerat:

Anna: Alltså Sverige är ju oftast att man inte får ta så mycket plats. När man ska gå på bussen så är det ju liksom såhär (*Anna visar med kroppen hur hon tränger ihop sig och drar in axlarna mot kroppen för att ta så lite plats som möjligt*). I capoeira är det ju verkligen max så stor och det är ju inte så många rum som vi har för det utan det är ju oftast så att man ursäktar sig.

Hilda: Det är väldigt tillåtande att ta sitt space?

Anna: Jaa precis där får du ju liksom en cirkel och folk står och klappar och hejar på dig vad du än gör och du får sjunga ut och vara högljudd. Det är ju också inte så himla vanligt att man tjoar och tjimmar när någon gör något bra, och nu särskilt under vinterhalvåret är det ju skönt och upplyftande att komma till ett sånt ställe. Det är som att man får en liten Brasilien-dos i miniatyr. Väldigt positivt.

Det Anna beskriver kan tolkas som en koppling mellan förväntade rörelsemönster och kultur, i detta fall Annas upplevelse av svensk kultur i jämförelse med brasiliansk kultur. Utifrån vad jag observerat på träningar samt hur capoeiristas berättat att kroppen ska ta plats, kopplar jag detta till att vara en norm inom capoeirakulturen. Dock vill jag understryka att jag inte funnit skriftligt stöd för denna reflektion och lämnas med med analysen att det är en outtalad norm snarare än uttalad. Utöver att detta kan benämnas som en kulturell norm vill jag dyka djupare och se på kroppens *situationsrumslighet*. Merleau-Ponty (2022) skriver att situationsrumslighet kan beskrivas med att kroppens position i rummet är riktat mot en aktuell eller möjlig uppgift (Merleau-Ponty 2022, s. 53). Normen i capoeira är utifrån vad jag

observerat på träningar och utifrån capoeiristas berättande att kroppen ska ta plats. I koppling till Annas utsaga blir kroppens uppgift, som också uppmuntras, att ta plats och breda ut sig. Kroppens riktning och uppgift i rummet kan således variera beroende på moment i träningen. Den kan riktas mot exempelvis motspelaren i rodan, instrumentet du spelar på eller sången du sjunger.

Att ta plats kroppsligt i rummet och capoeiras påverkan har sett liknande ut för Maria. Utöver att hon upplever sig själv som en gladare person tar hon bland annat upp faktumet att hon gestikulerar mer. Även sättet hon interagerar med sina syskonbarn har påverkats.

Maria: Jag har blivit gladare! [...] Jag får ju uttrycka någonting, det är en sida hos mig som får komma till uttryck och då blir man lite mer harmonisk. För att man får leva ut sig själv. [...] Det är någonting med kroppen, jag gestikulerar mycket. [...] Jag upplever ändå att det har påverkat min interaktion med mina syskonbarn till exempel. Jag kommer ihåg när jag var hos en kompis och hennes barn, så sa hon "men gud, hur kan du sitta sådär och vara där nere med dom?" och då tänkte jag "gör inte alla såhär?". Jag kan vara där nere för i capoeira är man väldigt nära golvet.

Av Marias berättande tolkar jag det som att capoeiras påverkan på hennes kropp har gjort henne mer rörlig och att det därmed påverkar hur hon tack vare kroppens kapacitet och kroppsschema kan möta sina syskonbarn. Utifrån att hon ger exemplet när hon umgåtts med sin kompis barn och hur kompisens uttrycker en förvåning över Marias kroppsliga kapacitet, drar jag kopplingen till mina observationer av capoeiraträningar. Där reagerade jag på hur de vissa gånger utförde akrobatiska övningar nära golvet, vilket såg ut att utföras utan problem men i min förståelse kräver mycket styrka och flexibilitet. Detta är också ett tydligt exempel på hur capoeiras fysiska påverkan blir ett möjliggörande i möte med andra.

I Elins fall har utövandet av capoeira hjälpt henne att lättare hantera sociala situationer som hon menar annars kan te sig svåra.

Elin: Det här att hamna i situationer som är väldigt annorlunda, som kan vara lite obehagliga eller lite jobbiga också. Helt plötsligt ska man stå inför femtio personer och förklara vad capoeira är. Ibland kan man bli lite så inputtad i såna sammanhang som kan vara jobbigt där och då, men det är sånt man lär sig jättemycket utav. Nu när jag har det här jobbet tycker jag inte det är jobbigt att stå framför människor. Jag tycker inte det är svårt när någon ställer en obekväm fråga till mig. [...] Så man har liksom lite blivit utsatt för jobbiga saker som man kanske tyckte då "gud vad jobbigt"

men som man idag har jättenytta av. Så mycket det här att stå i centrum, bli lite inputad, lite socialt jobbiga situationer har man utsatts för, som jag har nytta av.

Robitaille (2013) menar att capoeiristas, genom att exponeras i sitt utövande i rodan, har fått en ny bild av sig själv och sin kropp. Genom spelet i rodan där utövarens kunskaper, oavsett nivå, ska sättas på prov upplevdes det som att man är tvungen att gå utanför sin bekvämlighet och då övervinna vissa rädslor (Robitaille 2013, s. 272). Elin verkar inte syfta uttryckligen på något kroppsligt i koppling till hur hennes kropp rör sig, utan snarare att hon har fått hantera sociala situationer som varit utanför hennes bekvämlighetszon på grund av, eller tack vare, hennes långa erfarenhet inom capoeira som nu är på runt tjugo år. I och med att hon satts i centrum och fått inta en tillfällig ledarroll har hon följaktligen vant sig vid exponeringen och tagit med lärdomen till andra sammanhang, såsom exempelvis jobbsituationer.

Lewis (1995) skriver om hur vissa etnologer menar att det finns en skillnad i hur konst och det vardagliga livet separeras, det vill säga att de inte integreras med varandra. De menar att det västerländska samhället framställer dessa domäner som mer separerade än vad icke-västerländska samhällen gör. I diskussionen om dans tar Lewis upp capoeira som exempel på interaktionen mellan konst och vardagslivet. Capoeiristas menar att utövandet genomsyrar många aspekter av vardagslivet och kunskaperna som förvärvas på träningar är till stor användning i övriga livet (Lewis 1995, s. 227-228). Denna tankegång bekräftas i såväl diskussionen i Lewis artikel som intervjupersonernas utsagor i min studie, exempelvis när Maria berättar hur det påverkat hennes sätt att kommunicera med syskonbarn samt Elins upplevelse att capoeira hjälpt henne hantera obekväma sociala situationer.

Den mentala påverkan

Utöver att intervjupersonerna uttryckt den fysiska aspekten i positiv benämning, finns även den mentala delen där de lyfter hur de fått upp ögonen för en kultur som för dem är ny. Tove har upptäckt en slags spiritualitet i kulturen och dess historia som hon utforskar i sitt utövande jämte med att hennes erfarenhet och kunskap av kulturen växer.

Tove: En stark koppling till historia och kultur som inte heller är min egen som också gör det väldigt nytt för mig såklart. Koppling till naturen, det här med att instrumenten är gjorda från naturen och *berimbaun*³ kommer från en frukt. På något sätt nästan en

³ Ett ensträngat instrument unikt för capoeira. Det är berimbauen som leder spelet i rodan och med sin rytm bestämmer hur spelet ska gå till.

spirituell grej blir det för mig, att jag känner någonting för capoeira men jag är så pass ny att jag inte riktigt kan formulera vad det är än, men det är någonting större än själva kampsporten i det.

Detta för mina tankar till en slags essens av Merleau-Pontys kroppsfenomenologi. Nämligen den tidigare nämnda relationen mellan subjekt och omvärld. Tove som förkroppsligat subjekt blir genom hennes meningsskapande grunden till hennes kunskap, i detta fall gällande historia och kultur som genom henne blir något spirituellt. Här har Tove introducerats till capoeira och inte endast påverkats fysiskt genom inläring av nya rörelser utan även värvat kunskap om en ny kultur och en historisk aspekt hon inte erhållit tidigare. Toves erfarenhet och utövande av capoeira som kroppsligt subjekt genereras i ett meningsskapande som hon uttrycker som något spirituellt och svårformulerat.

För Markus, som utövat capoeira i fyra år, fungerar kampsporten istället som ett rum där en paus ifrån vardagslivet möjliggörs.

Hilda: Vad är capoeira för dig?

Markus: För mig är det sätt att få fly undan från vardagen, eftersom jag känner varenda gång jag kommer till träningen så är det skönt att det bara är fokus på capoeira. Det är väldigt lite fokus på allt annat som händer i mitt liv och omvärlden. Det är skönt att kunna ha någonting att komma tillbaka till som en säker plats.

Capoeiraträningarna är för Markus ett tillfälle att medvetet fokusera på endast träningen och därmed kunna stänga ute allt annat. Fokuset går i linje med hans intresse och capoeira-rummet blir därmed en plats som inte beblandas med övriga företeelser i vardagen. Genom Markus förståelse och uppfattning av capoeira har han genom sitt meningsskapande av kampsporten kategoriserat capoeira-rummet utifrån vad hans behov verkar vara, det vill säga att få en paus ifrån det som pågår utanför i resterande vardagsvärlden. I fenomenologin är vardagslivets värld en viktig del av *livsvärlden*, ett begrepp som innefattar den värld vi lever i och fungerar som utgångspunkt för all vår kunskap och erfarenhet (Högström 2017, s. 56).

En återkommande reflektion och upplevelse under intervjuerna var faktumet att det uppstår möten mellan individer som inte hade skett utanför capoeiraträningar. Stella upplever att mötet och kommunikationen mellan människor ter sig annorlunda i sammanhangen inom capoeira.

Stella: Jag mår väldigt bra av det, jag får väldigt mycket energi av det, det är fantastiskt att ha ett sammanhang. Alltså ibland blir jag såhär när vi går upp där med våra kläder och ska spela, bara “wow tänk att vi gör det här tillsammans”. Det är ett annat sätt att mötas än att sitta på ett café. [...] Du kommunicerar med en person med din kropp eller din energi. [...] Jag vet inte vad vissa jobbar med, jag vet inte var de bor, men jag tränar med dom tre till fyra gånger i veckan. Det är ett annat sätt att kommunicera.

Upplevelsen av en annan sorts kommunikation, det vill säga genom kroppen och energin, kan förklaras genom en grundläggande tanke inom fenomenologin, nämligen det Högström skriver om hur verkligheten görs i socialt samspel mellan individer (Högström 2017, s. 55-56). I Stellas utsaga visar sig hur det sociala samspelet bär på andra normer än de utanför, i jämförelsen med ett hypotetiskt möte på ett café.

I detta kapitel har jag utforskat hur det relationen mellan omvärld och subjekt har sett ut. Den fysiska påverkan har visat sig på olika sätt för de olika intervjupersonerna. Genom ett utökat kroppsschema har Tove fått en syn på sin kropp som mer kapabel än innan, medan Elin och Maria tagit med sig vissa kunskaper till andra situationer i vardagslivet. För Maria möjliggör den fysiska färdigheten, här i exemplet att vara nära golvet, en förbättrad interaktion med barn, bland annat hennes kompis barn. Elin har genom exponeringen i rodan och undervisningstillfällena på träningarna blivit bekväm med att tala inför folk, i detta fall inom jobbsammanhang.

Capoeiras påverkan på ett mentalt plan har för Markus inneburit en paus från vardagslivet och allt som sker i omvärlden. I Toves fall har kunskapen om kulturen och historien synliggjort relationen till naturen och en slags spiritualitet inom capoeira. Stella betonar skillnaden i möten mellan människor i capoeirasammanhang och utanför i vardagslivet. Genom intervjupersonerna som förkroppsligade subjekt har de tagit in vad capoeira inneburit, plockat upp olika aspekter av de kulturella attributen och genom meningsskapande uppgett sin bild av capoeira och dess betydelse vidare.

Känslor i relation till capoeira

Flertalet intervjupersoner har uttryckt en upplevelse av gemenskap och sammanhang i positiv benämning. Utifrån detta vill jag här gå vidare och se närmre på känslor som förknippas med capoeira. Inledningsvis vill jag påminna läsaren om distinktionen mellan affekt och känsla som jag presenterat i inledningskapitlet. Affekt kan kort förklaras som en intensitet som utmynnar i en känsla. Därmed kan affekt ske omedvetet medan känsla är något mer värderande utifrån subjektet.

Glädje, energi och gemenskap

I intervjuerna återkom känslor som alla bar på en positiv laddning. Den mest frekvent återkommande känsla som majoriteten uttryckte i koppling till capoeira var *glädje*. Andra känslor nära besläktade och rentav synonyma till glädje nämndes av samtliga intervjupersoner, såsom exempelvis *eufori* och *upprymdhet*. I följande analys har jag valt att kategorisera dessa känslor under glädje och använda det som ett slags samlingsnamn.

Michela Summa skriver i *The Routledge Handbook of Phenomenology of Emotion* (2020) ett kapitel om glädje och lycka. För att definiera de två presenterar hon ett antal distinkta skillnader mellan dem. Glädje menar Summa har en episodisk karaktär medan lycka hänvisar till ett mer etablerat segment i ens liv. Både glädje och lycka kopplas till upplevelser av bedrift och därmed beskrivs glädje att vara det vi känner under tiden vi upplever processen av bedriften, i vilken lycka uppnås i slutet (Summa 2020, s. 417). Det vill säga att glädje upplevs i processen där målet är lycka. Jag kommer jag att behandla glädje som Summa beskriver det, en episodartad känsla.

En av studiens deltagare, Elin, vidareutvecklar vad det är som specifikt bidrar till glädjen i stunden, närmare bestämt energin som skapas i samspelet:

Elin: Ja men glädje är nog den starkaste. Energi är det ju. Man blir upprymd blir man skulle jag säga.

Hilda: Okej, när i capoeirasammanhang blir du det?

Elin: Jo men när det är bra musik, det är liksom såna som är duktiga som spelar instrument, det är bra sång, det är många människor, man klappar. Då blir det ju en jätte-upprymdhet och glädje. Eufori nästan liksom, och så vet man att när man väl går

in och spelar då så presterar man ju så mycket bättre. Nu är det ju inte prestation men det går ju mycket bättre när det är liksom en bra roda, bra musik och då kan man ju skapa ett fantastiskt spel där inne. Så det är, ah men det är en väldig glädje och känsla av kontroll med kroppen.

Det Elin uttrycker här är energi som riktas mot spelet och skapar glädje hos henne när hon spelar. Hon menar att energin som kanaliseras in i spelet i rodan är en bidragande faktor och en förutsättning att spelet i rodan ska blir bra. Hon uttrycker även att det finns en känsla av kroppskontroll. Jag tolkar detta som att energin och glädjen är en nödvändig ingrediens i processen av att utveckla sitt utövande, oavsett vilken kunskapsnivå man befinner sig på. Elin upplevelse av glädje och känsla av kroppskontroll för mina tankar till det Summa understrukt innan angående glädje i en process. Energin som möjliggör ett bra spel för Elin upplever hon ger henne en kontroll med sin kropp och därmed glädje. Vidare kopplar jag kroppskontrollen till kroppsschemat, då Elin utvidgar det genom sitt utövande och därmed befinner sig i en process vars mål är att konstant förbättra färdigheten, det vill säga utövandet och de kroppsliga rörelserna.

Att energin är en närvarande och påverkande faktor i utövandet och känslan av gemenskap är det inte endast Elin som upplever.

Stella: Jag känner väldigt mycket gemenskap, det kanske inte är en känsla. Jag *känner* gemenskap. [...] Alltså är man i en roda är det väldigt starkt, alla bidrar, alla lägger in sin energi till dom som spelar, och dom som spelar påverkas av den andra och påverkas av dom runt omkring, påverkas av musiken som driver spelet.

Det Stella uttrycker kopplar jag till en cirkulär relation mellan subjekt och omgivning (Högström 2017, s. 62), med fokus på förnimmelser och framförallt känslor. Stella tar genom kroppen in energin från musiken, de andra capoeiristas som står runt rodan samt motspelaren och upplever då en känsla av gemenskap. Liknande nämns i *Capoeira as a Resource* (2013), att det finns en affektiv faktor i capoeira som för människor samman, genom ett förkroppsligade som blir intima band bland människor. Robitaille menar att känslan av gemenskap som baseras på en intensiv förkroppsligad erfarenhet hjälper capoeira att befästa något hos subjektet, en slags intimitet (Robitaille 2013, s. 267). Energin i rodan är något både Stella och Elin uttrycker som en stark känsla av energi som bidrar till spelet och påverkar individerna på ett positivt sätt. Robitaille menar att affekt är ögonblicket där kroppen i rörelse

möter omvärlden, att kroppen påverkar och blir påverkad (Robitaille 2013, s. 274). Denna relation och påverkan mellan omvärld och subjekt förtydligas i Stellas och Elins upplevelser, när olika faktorer bidrar till hur de upplever utövandet.

En av studiens deltagare, Tove, skildrar känslan av ödmjukhet i relation till inlärningsprocessen där varje framgång i inlärd rörelse resulterar i ett ökat självförtroende.

Jag kan känna mig som väldigt liten men som en del av något större på samma gång. Att jag känner mig väldigt ödmjuk när jag utövar capoeira. Det är liksom en helt annan typ av attityd än vad jag haft tidigare i de andra uttryck, utan jag känner mig väldigt ödmjuk i var jag själv är i det här utövandet men också det är så mycket större och djupare än mig. Så ödmjuk skulle jag säga är en sån känsla, det är väldigt skönt att bli tagen ner på jorden på något sätt, vilket jag känner att jag verkligen blir av capoeira. [...] Eftersom jag är så pass ny är det mycket jag inte klarar av att göra än och det känns också väldigt fint att jag vet att jag kommer att komma dit men det kommer att ta tid, och när jag väl klarar att göra en akrobatisk rörelse så känner jag väldigt starkt självförtroende. Det är en väldig kontrast att se och känna att jag verkligen inte kan göra de här sparkarna och sen att ha kommit dit är ju bara en sån självförtroende-boost.

Utifrån Toves känsla av ödmjukhet i hennes utövande i det större sammanhanget tolkar jag som en slags gemenskap i sig. Det vill säga att det finns något stort hon är den del av, men att hon upplever ödmjukhet i sin position och sitt uttryck i capoeira. Vidare förklarar hon även hur hennes utveckling i akrobatiska rörelser ger henne självförtroende, vilket ger en positiv känsla och därmed glädje. Toves berättelse om sin utveckling gällande hennes kropps kapacitet associerar jag till det Summa skriver om glädje och självförverkligande när det kommer till prestationer man åstadkommit.

Som en kort sammanfattning att ta med vidare i analysen vill jag även lyfta vad Robitaille (2013) skriver om sambandet mellan grupp och affekt. Robitaille skriver att gruppen är avgörande för upplevelsen av capoeira då affekt genereras när capoeirakroppen upplevs i relation till de andras kroppar, där alla delar liknande kroppsliga och sensoriska förnimmelser (Robitaille 2013, s. 279). Detta är något som återkommit i intervjupersonernas utsagor, det vill säga att gruppen verkar vara en starkt bidragande faktor till varför de värderar capoeira som något bra och positivt.

Tacksamhet, orienterande känslor och mod

Utöver en känsla av glädje och gemenskap från intervjupersonerna, uttrycker Gabriel att capoeira får honom att känna tacksamhet. I följande citat finns det mer än känslan av tacksamhet att undersöka, nämligen Gabriels uppfattning av hur det påverkat andra på positiva sätt, och därmed en orienterande aspekt.

Gabriel: Tacksamhet. Det har hjälpt mig väldigt mycket. 90% av den sociala klassen jag är uppväxt i som valt mellan capoeira och fotboll, alla dom har förbättrats intellektuellt, finansiellt, gällande personlig utveckling och yrkesmässigt också.

Gabriel uttrycker flertalet dimensioner som praktiken har en positiv effekt på, utöver endast en känsla av tacksamhet det gett honom. Han talar inte enbart utifrån sina egna erfarenheter, men verkar också vilja lägga tyngd och ett slags bevis på mångfalden av områden som förbättras till följd av ett utövande av kampsporten.

Sonja Rinofner-Kreidl (2020) skriver att tacksamhet är en viktig del av en gemensam moral (Rinofner-Kreidl 2020, s. 509). I Gabriels citat menar jag att det finns en antydning till vilket håll den moraliska pilen pekar och att capoeira kan hjälpa en på vägen dit. Målet blir framgång på något av de sätten Gabriel nämner. Spekulationen gällande *hur* capoeira hjälper individer att nå denna framgång kommer jag inte att ge mig in på, men jag kopplar Gabriels utsaga till att det finns ett band där emellan. Capoeira verkar agera som en slags moraliskt orienterande pil till framgång i någon form, och som därmed gett Gabriel tacksamhet.

Vidare vill jag förtydliga den orienterande aspekten i citatet. Ahmed (2010) tar upp glädje som exempel för att beskriva hur orientering av känslor kan se ut. När individen påverkas av något, i detta fall capoeira, på ett positivt sätt värderar vi objektet positivt. Därmed orienteras vi mot objektet i fråga (Ahmed 2010, s. 32-33). Om vi vidare tolkar Gabriels tacksamhet som något som också bringar lycka i målet, det vill säga målet att förbättra livet i någon av de aspekter han nämnt, kan capoeira fungera som ett orienterande objekt pekande mot lycka. Intentionaliteten i glädjen blir därmed faktumet att individen riktas mot objektet som sammankopplas med känslan glädje (Ahmed 2010, s. 32).

Gabriel förklarar, i samband med hans primära känsla av tacksamhet, hur han upplever att inte alla förstår värdet capoeira har som konstform.

Gabriel: Det finns en negativ del och det är att vissa personer inte uppskattar och ger det värde eller uppskattning som det har. Precis som med dans eller andra sporter,

finns det spelare som är bra eller mittemellan. Det är en ny kampsport om man jämför med andra kampsporter som funnits länge men det är en komplett konstform. Så den första känslan jag har är tacksamhet och det negativa är att alla inte uppskattar det lika mycket som de borde.

Robitaille (2013) skriver att affekt inte går att separera från dimensionen av känsla. Känslor förklaras som att ge mening åt en immateriell energi som vi uppfattar i affekt (Robitaille 2013, s. 283). I kombinationen av tacksamhet och att Gabriel upplever att det enda negativa med capoeira är det finns de som uppskattar kampsporten så mycket som de borde, synliggörs hur hans värderande känsla utifrån sin egen och andras erfarenhet av capoeira som livsförbättrande faktor. Vad som definierar "livsförbättrande" kommer inte att undersökas här, då det är en subjektiv uppfattning.

Här synliggörs igen den värderande och även orienterade aspekten känslor har socialt. Fenomenologins tanke att verkligheten erfars och upprätthålls socialt återfinns i Gabriels tacksamhet. Rinofner-Kreidl (2020) menar att den relationella och sociala aspekten är avgörande för att tacksamheten ska vara befogad. I och med att känna tacksamhet är en känsla riktat mot något, bör detta något också värderas som gott. Den sociala aspekten pekar då på en objektiv värdering av vad som är gott. För att tacksamhet ska kunna rättfärdigas är det nödvändigt att mottagaren uppfattar den goda avsikten som det välgörande syftar till (Rinofner-Kreidl 2020, s. 512). I detta fall är det välgörande objektet de positiva förutsättningarna capoeira möjliggör för utövaren, men då endast när mottagaren tar emot det och värderar på samma sättet det är tänkt.

Om vi frångår den orienterande aspekten i känslor av glädje och tacksamhet vill jag undersöka en sista känsla en intervjudeltagare upplevde i hennes utövande. Att värva ny kunskap som i denna situation handlar om att utmanas kroppsligt och pendla mellan försvar och attack i komplicerade kroppsliga rörelser har gjort att Tove känner *mod* i utövandet.

Tove: Sen kan jag också känna mig modig. Alltså från att ha gått och tyckt att det var väldigt läskigt att sparkar kommer, och att rygga tillbaka och nästan känt mig gråtfärdig liksom av att jag typ ska stå på huvudet eller någonting, till att känna mig ganska tuff och modig.

I och med capoeiras karaktär av både dans och kamp i form av akrobatiska rörelser som kräver styrka, menar jag att det krävs ett fokus och medvetande hos utövaren. Jag tolkar det

som att nybörjare inom praktiken lägger mer fokus på att lära sig rörelserna, för att utvinna fler verktyg för att kunna spela i rodan. I rodan menar jag då att capoeiristans medvetande skiftar mellan att utföra rörelserna rätt, fokusera på attacker och försvar samt mot känslorna som uppstår. I Toves fall går det från en slags rädsla när spelet varit nytt för henne, till att hon känner mod och tuffhet när hon vant sig och utvidgat sina kunskaper.

Berger och Luckmann menar att medvetandet alltid är intentionellt och alltid riktas mot något. Detta oavsett om det syftar till ett fysiskt objekt eller en intersubjektiv upplevelse, så har medvetandet en riktning mot något (Berger & Luckmann 1967, s. 34). Liknande skriver Lewis (1995) om capoeira, att medvetandet rör sig mellan ett estetiskt uttryck i rörelsen, det vill säga det estetiska uttrycket av dans, och fokus på undvika attackerna, vilket syftar på kampsportsdelen av praktiken (Lewis 1995, s. 231).

Sammanfattningsvis har de känslor som upplevts en egenskap av att vara positivt laddade, vilket kan ses som självklart då det är en aktivitet samtliga intervjupersoner valt av anledningen att det påverkar dem positivt. Känslorna kan kopplas till såväl kroppsschema som till socialt konstruerade orienteringar och medvetandets olika riktningar. Den råda tråden av uttrycket för gemenskap och känslor som orienterande kan förklaras genom Ahmeds (2010) beskrivning av objekt som "sticky". Med det menas att objekt besitter en orienterande karaktär då de redan innan värderats och kategoriserats av andra som bra eller dåliga. Den sociala gruppen, i detta fall capoeiragruppern, samlas därmed runt något som redan värderats som positivt, som en källa till glädje, och orienterar oss därmed i riktning med objektet (Ahmed 2010, s. 35).

Historiens betydelse

Hittills i uppsatsen har jag presenterat hur capoeira upplevts i form av känslor och vilken påverkan den haft på dess utövare. Då capoeira är en kampsport som idag är utspridd över stora delar av världen vill jag utforska hur den historiska aspekten förstås av utövare samt vad de har för reflektioner över sin roll i förhållande till historien. Jag kommer att utgå bland annat från ett fenomenologiskt perspektiv i kombination med kritiska ras- och vithetsstudier, med hjälp av "Vithetens fenomenologi" i *Vithetens hegemoni* (2011).

Synliggjord vithet

Under intervjun med Tove talar vi om känslor kopplat till praktiken, varpå hon tar upp ödmjukhet i samband med att känna sig liten i världen och som en i mängden. Vidare förklarar hon att capoeiras historia gör att hon känner sig ödmjuk i att få vara en del av kulturen och välkomnad in, då den är rotad i ett förtryck hon aldrig kan förstå, av anledning att hon är vit svensk och därmed aldrig kommer att stå i mottagar-änden i detta förtryck.

Tove: Dels är det ju en väldigt väldigt gammal kultur som är nytt för mig, dels så har den ju sina rötter i en väldigt väldigt fruktansvärd del av historien, med slaveriet och hur slavarna hittade ett sätt att slå tillbaka mot slavägare. Det är en sån djupt rotad kultur som har så djupa rötter och som också är kvar fortfarande, fast utan mörkret och tyngden, utan på något sätt hedrar den historien. Och jag som vit i den kulturen som också inte alls är min egen så blir man väldigt ödmjuk inför det. Att få bli välkomnad in i en konstform och en kultur som bygger på det enorma förtryck som inte ens går att förstå för mig. Det är också en sån sak som gör att jag blir väldigt ödmjuk i det.

Tove uttrycker en medvetenhet runt hennes deltagande som vit i en kultur som bär på en kolonial historia. Detta citat vill jag utforska i relation till Ahmeds (2011) resonemang om vithet i fenomenologisk bemärkelse. Ahmed menar att vithet passerar obemärkt och som därmed inte vita kroppar behöver konfrontera (Ahmed 2011, s. 135). Min studie som utförts i Sverige, där vithet är normen, förtydligar skillnaden som Ahmed lyfter i sin beskrivning av vad det innebär för en vit respektive svart kropp och dess förutsättningar att sträcka ut sig. Skillnaden beskrivs som att vara svart i "den vita världen" och innebär ett slags tvång att göra avkall på hur kroppen kan sträckas ut, där andra kroppar, det vill säga vita kroppar, på ett privilegierat sätt kan röra sig fritt utan att riskera förminskande (Ahmed 2011, s. 141). Tove

behöver i detta fall inte göra avkall på hur hennes kropp sträcker ut sig, men hennes privilegierade position som vit medvetandegörs i hennes deltagande av kulturen, just på grund av dess historia.

Ahmed påpekar en viktig aspekt gällande kroppar respektive rum när vi talar om rum som orienterade, nämligen att rum antar färg av de kroppar som tar upp rummet, då långsiktigt och mer etablerat och inte tillfälligt vilka kroppar som vistas i rummet (Ahmed 2011, s. 135-136). Frågan är då vilka kroppar som orienteras i ett rum som kännetecknas av capoeiras kultur, i ett land där vithet är normen? En orienterad kropp beskriver Ahmed som att känna sig hemma i världen, att känna en bekvämlighet till den punkt att gränsen mellan kroppen och rummet suddas ut (Ahmed 2011, s. 138). Jag kan inte svara på vem som är mest bekväm i capoeirarummet, men jag tolkar Toves syn på sin vithet, samt ödmjukheten hon känner i att välkomnas in i en kultur som bygger på förtryck, som att gränsen är något skarpare mellan subjekt och rum.

När jag och Elin pratar om den historiska aspekten påpekar jag att jag uppfattat det som att den är viktig för utövandet av capoeira. Följt av frågan kommer Elin in på en djupare fundering angående historien och hennes egen roll i kulturen.

Elin: Där har man ju lite som svensk drabbats lite av när man kommer då. Jag utövar en sport som är afrobrasiliansk men jag är svensk och jag är tjej och jag liksom fysiskt kan jag vara lika duktig som en brasilianare på det här men kan jag kalla mig lika mycket capoeirista som den här brasilianaren från slumområdet som det är ju hans liv? Kanske hans levebröd? Att lära ut capoeira, och här kommer jag och konsumerar capoeira. Vi kan ju lika mycket men vem är det viktigast för och vem betyder det mest för? Är jag lika mycket capoeirista som han är? Får jag lov att lära ut som svensk kvinna? Vad försvinner av kulturen om jag står och undervisar? [...] Om vi sjunger, det är ju portugisiska sånger, vad tappar man där? Det är ju en jätteintressant fråga? Hur bevarar man capoeira och kulturen och uttrycket även om man då är svensk?

Vad Elin tar upp tolkar jag som en tankegång gällande vad som sker i kulturen när utövandet vidgas och sträcker sig utanför capoeiras rötter och ursprung, bland annat när det kommer till nationalitet. När hon lyfter faktumet att något i kulturen och bevarandet av capoeira kan försvinna genom att hon som svensk undervisar, verkar hon ifrågasätta vad som utgör och bevarar en kultur.

I ett rum där en afrobrasiliansk kampsport med tillhörande kulturella attribut utövas, blir nationalitet något som Elin kommit att reflektera över i samband med praktiken. Dock tolkar jag Elins funderingar inte endast som en envägsfråga, det vill säga vad som försvinner i kulturen genom hennes utläring. Utan även vad som eventuellt kan missas genom att en utövare inte kommer från den kulturen, exempelvis de portugisiska sångerna som sjungs under träningen. Om capoeiristan inte talar eller förstår portugisiska, vad kan eventuellt försvinna av låtens budskap i översättandet till annat språk? Elin verkar sätta sin roll i utövandet i jämförelse med någon som kommer från capoeiras kultur genom reflektionen huruvida hon kan kalla sig själv lika mycket capoeirista som svensk konsument i jämförelse med någon från Brasilien vars inkomst är att lära ut capoeira.

För att vända på myntet i diskussionen som belyser hur vithet går opasserad menar jag utifrån min studie att vithetens osynlighet ruckas på i utövandet av capoeira. I ett rum där kulturen och dess historia präglats av svarta kroppar blir vithetens synliggörande det som vänder Elins medvetandet mot sig själv och sin nationalitet. Elins svenskhet kan med förklaring av Hübinettes och Pripps (2017) beskrivning av vithet i detta fall placeras i samma kategori. De menar att vithet idag kan ses som en socialt och kulturellt konstruerad påföljd av bland annat kolonialismen och därmed relationen mellan Europa och dess (tidigare) kolonier (Hübinette & Pripp 2017, s. 308). Med detta resonemang, i kombination med Sveriges vithetsnorm, menar jag att vitheten i Elins fall därmed inte blir något som går opasserad, så länge capoeiras koloniala historia är närvarande i praktiken. Dock vill jag tillägga att synliggörandet av vitheten inte nödvändigtvis begränsar eller ändrar förutsättningarna för den vita kroppens utsträckning i världen eller rummet. Endast det faktum att medvetandet om vithet eller svenskhet blivit tydligare i samband med deltagandet av, för dem, en ny kultur.

Att capoeira som praktik spridits internationellt har möjliggjort för Gabriel att genom sin kunskap att kunna förverkliga en plan han haft sen han var liten.

Gabriel: När jag var liten så ville jag börja ge lektioner i Europa. Det var en av mina planer och drömmar. För idag i Brasilien är capoeira inte lika stort eller lika uppskattat och staten eller kommunerna hjälper inte till lika mycket. De borde stötta mer för att ungdomar ska komma i rörelse och träna capoeira och föra den här traditionen och kulturen vidare.

Gabriels förkroppsligade kunskaper i capoeira har möjliggjort för honom att lära ut till andra som inte delar kulturen sedan innan, och kan på så sätt föra vidare dess tradition. Robitaille

(2014) menar att capoeiristans kropp fungerar som en slags marknadsföring för både capoeira men även Brasilien. Med kunskaperna och kulturen som förkroppsligat subjekt kan kroppen möjliggöra ett överskridande mellan kulturella gränser där ras är en central faktor. Capoeiristans kropp agerar därmed som en bro mellan subjekt och samhälle, då den är i egenskap av kulturbärare. Detta möjliggör också för individen att närma sig och överskrida kulturella gränser och eventuellt rubba stagnanta sociala ramar (Robitaille 2014, s. 231).

Reflektionen jag landar i utifrån detta är att capoeira kan ses som en bidragande faktor och möjliggörande verktyg för att kunna röra sig internationellt. Dock förutsätter detta att det finns ett intresse för kampsporten. Robitaille (2013, s. 2) belyser myntets båda sidor när det kommer till capoeira, närmare bestämt hur det gått från en form av motstånd som förmats av förtryck till en populär aktivitet som konsumeras världen över.

När jag och Markus pratar om capoeiras historia svarar han att den gjort skillnad i hans upplevelse av kampsporten.

Markus: Jag tror jag skulle uppleva capoeira på ett annat sätt om jag inte visste om historien. Eftersom det är en tydlig del av vad allting härstammar ifrån och det är mycket av grunden. Sångerna handlar om det, musiken och instrumenten också. [...] Det känns spännande att kunna vara ta del av kulturen som kommit fram av den (historien) och nu känner jag att jag någorlunda kan identifiera mig med kulturen som finns nu. Från vad jag hört är det mycket mer öppet, eftersom det är något som är så nära kopplat till den vanliga kulturen också.

Här återkommer vilken roll historien spelar för upplevelsen av capoeira som kultur. Dock förtydligas inte på vilket sätt upplevelsen skulle skilja sig från om Markus inte hade vetat om historien. Utifrån hans positiva värderande av kulturen som öppen och att han menar att det är spännande att ta del av den kan jag dock utläsa att det påverkat synen på praktiken i positiv bemärkelse. Därav drar jag slutsatsen att vetskapen av dess historia genom individernas meningsskapande också påverkar utövandet av kampsporten.

Av Markus citat återspeglas vikten av historien i utövandet av capoeira. Detta vill jag återkoppla Elins fundering gällande hur kulturen bevaras i sin spridning internationellt och genom individer som inte delar capoeiras kultur sedan innan. Det vill säga att en form av bevarande är att föra vidare historien utifrån de subalternas perspektiv. Liknande återfinns i Högström (2010) där hon ser hur elevernas intresse för dansen sträcker sig utanför vad läraren informerar om. Eleverna sökte ytterligare information och läste på om dansen och

fann intresse av att återge och föra vidare dess historia som enligt dem är en rättvis bild av orientalisk dans (Högström 2010, s. 83).

Historia i benämningen av capoeira

Även när jag frågat intervjupersonerna vad de benämner capoeira som och varför, får historien en viktig roll återigen. Lewis (1995) skriver om kategoriserandet av capoeira hos olika utövare. För vissa var det uteslutande en kampsport medan det för andra sågs som en form av dansliknande lek (Lewis 1995, s. 222). Maria beskriver hennes version av benämning i följande citat:

Maria: Jag brukar säga att det är en afrobrasiliansk kampdans, eller ett kulturellt uttryck. [...] Eftersom det finns elementet av sång och musik i, skulle det inte finnas det skulle jag säga kampsport. [...] Jag kan inte säga bara dans heller, så kampdans. Afrobrasiliansk kampdans.

Maria menar att elementen av musik och sång gör att det inte uteslutande är en kampsport, men det inte heller endast är en dans. Liknande ser vi i Lewis (1995, s. 224) studie där han fann att capoeira kallades för "dans" men alltid i kombination med "kamp". Vidare diskuteras ambivalensen i kombinationen av denna sammansättning av ord som förklarar praktiken. Lewis menar att sammansättningen är ett sätt att uttrycka spänningen capoeiristas kan känna i utövandet. Dansdelen belyser varandet i ens kropp och det estetiska uttrycket medan spelaren samtidigt måste befinna sig i kampberedelse och ha fokus på den andra spelaren som objekt att försvara sig mot och attackera (Lewis 1995, s. 230-231). Genom Marias benämning påvisas dansens roll i att dölja kampen för slavägare såväl som kampen som återfinns i förtrycket historiskt sett.

I Annas benämning utav capoeira framkommer den koloniala bakgrunden tydligt där hon förklarar varför hon inte anser att det är enbart en dans.

Anna: Jag säger att det är en afrobrasiliansk kampsport, jag säger inte att det är en dans. [...]

Hilda: Hur kommer det sig? Varför är det inte en dans?

Anna: Om vi börjar med det afrobrasiliansk, så är det ju just för att jag vill ha med både Afrika och Brasilien eftersom det var slaverna som tog det till Brasilien. Så jag

vill inte bara säga en Brasiliansk kampsport, utan ha med afrobrasiliansk. För att det var ju för att de skulle kunna rymma eller skydda sig från deras slavägare, och sen att det är kampsport, de dolde ju kampsporten via dans. [...] Så då vill jag säga att det är ingen dans, det är en kampsport. För det är där det grundar sig, enligt mig då.

Anna ger en grundlig förklaring till varför det är viktigt för henne att benämna det som afrobrasiliansk, det vill säga att inkludera Afrika för att belysa de förslavade individernas ursprung, samt Brasilien då det var där det utvecklades. Vidare förklaras i citatet anledningen till att Anna inte anser att det är en dans. I förtydligandet menar hon att dansaspekten var till för att dölja kampen. Således är capoeira en afrobrasiliansk kampsport för Anna då det verksamt som att det gör historien rättvisa, med såväl dess ursprung som dess ursprungliga syfte.

Robitaille (2013) menar att capoeira är de subalternas⁴ möjlighet att fånga och föra vidare historiska erfarenheter. Om historia skrivits utifrån ett maktbärande Europeiskt perspektiv har capoeira skapat ett utrymme för de som förslavades och togs från Afrika och deras ättlingar att berätta sitt perspektiv genom både ett kroppsligt och muntligt sätt. Dock menar Robitaille att dessa två perspektiv kan bidra till förvirring och förvärras genom att det florerande myter och uppkomst av ytterligare berättelser än idag, antingen i syfte att fylla i kunskapsluckor eller för att bevara interna traditioner inom kulturen (Robitaille 2013, s. 39-40). Avslutningsvis i detta kapitel vill jag återkoppla till Elins fråga: "Hur bevarar man capoeira och kulturen och uttrycket även om man då är svensk?". Av studiedeltagarnas utsagor kan ett alternativt svar på frågan vara att som kulturbärare läsa på och föra vidare historien som ligger bakom praktiken.

I och med capoeiras koloniala historia med dess två huvudkaraktärer, de koloniserade och de koloniserande, synliggörs vithet när capoeira praktiseras i Sverige. För de som utövar capoeira och lär sig om dess historia kan medvetandet om ens roll som utövare utan rötter från kulturen göra sig påmind, vilket vi ser i Elins och Toves reflektioner gällande nationalitet och vithet. Genom Anna och Marias reflektioner kring vad som ligger bakom deras benämning syns vilken roll den historiska delen spelar för capoeiristas.

⁴ *Subaltern* är ett begrepp som kännetecknar en underordnad grupps upplevda röstlöshet när de inte får plats eller möjlighet att visa eller uttrycka sina politiska intressen.

Sammanfattning och avslutande diskussion

Studiens syfte var att undersöka capoeiristas upplevelser, tankar och känslor kring utövandet samt den historiska aspekten av praktiken. Genom tre kapitel har jag presenterat hur materialet har svarat på frågeställningarna, utifrån intervjuer och observationer.

I första frågeställningen ligger fokus på att undersöka hur utövandet av capoeira påverkat intervjupersonerna samt vilken mening de tillskriver praktiken i sina liv. I stora drag har materialet visat att capoeira ses som något större än bara ett träningsmoment. Capoeiras påverkan på ett fysiskt plan kan synliggöras genom att ett vidgat kroppsschema bland annat ändrat synen på kroppens kapacitet till något mer positivt. Träningen har även skapat ett rum där kroppen tillåts ta plats, vilket upplevdes som en kontrast till hur man förväntades ta plats i offentliga rum.

Uppsatsens andra frågeställning handlade om vilka känslor capoeiristas upplever i samband med praktiken. En tydlig röd tråd och gemensam nämnare var en positiv känsla, i vilket en mer övergripande känsla var *glädje*. Majoriteten av intervjupersonerna menade att det fanns en energi i utövandet som alla i gruppen bidrog till, vare sig det handlade om att spela musik, sjunga, klappa händerna eller vara en spelare i rodan. Utifrån Ahmeds beskrivning av känslor som orienterande och objekt som värderade, har materialet visat hur intervjupersonerna tillskrivit capoeira ett positivt epitet. Huruvida de värderat capoeira utifrån sig själva eller hur capoeira visats för dem kan inte materialet visa, men den orienterande faktorn kvarstår oavsett.

Sista frågeställningen tar upp capoeiras historia och undersöker mer specifikt hur den förstås av intervjupersonerna samt hur de förhåller sig till den som kulturbärare. Materialet visar att historieaspekten onekligen fått capoeiristas att reflektera över faktumet att vara vit eller svensk och konsumera och vara en del av en kultur som bär på en historia av förtryck. Utifrån ett fokus på fenomenologi och vithet har spridningen och intresset för capoeira varit en bidragande faktor till att marginaliserade kroppar kunnat sträcka ut sig mer i världen, då med dess förkroppsligade kunskap av praktiken. Den har även medfört kunskap om specifikt hur delarna av dans och kamp uppkommit, vilket kommit att ha en betydelse i hur utövare av kampsporten benämner capoeira.

När jag tar ett steg tillbaka och ser på vad materialet och teorin visar i kombination, uppenbaras en typ av lockelse i capoeira som ställs i kontrast till den kultur intervjupersonerna verkar vara vana vid. Bilden av en denna kultur menar jag kan ses i hur

intervjupersonerna framställer kulturen inom capoeira i jämförelse med den de lever sina liv i. Bland annat menar Markus att kulturen är mer öppen, vilket har kan identifiera sig med. Liknande reflektioner kan ses hos andra intervjupersoner som berättar att rummet möjliggör möten mellan människor på ett jämlikt plan, där det inte spelar någon roll vad de andra jobbar med eller var de bor. Genom tidigare utsagor om en öppen och tillåtande kultur som präglas av gemenskap menar jag att capoeira, utifrån studiens material, representerar en kollektivism istället för en individualism som då ställs som motpart.

En annan genomgående tanke är att jag undersökt en kultur där personerna jag intervjuat valt capoeira som aktivitet och aktivt valt själva hur de utövar och tar del av kulturen. Av denna anledning presenteras ett mer unisont perspektiv på capoeira då alla valt praktiken av en anledning och att den därmed har en positiv verkan på dem. Dock har inte målet med studien varit att ge ett brett spektrum av perspektiv eller att påvisa både positiva och negativa aspekter av praktiken, men att visa enskilda personers upplevelser och tankar kring utövandet, oavsett vad det kunnat vara.

Slutligen har materialet i denna studie genererat i bilden av capoeira som ett öppet och tillåtande rum som utgör en positiv känsla i intervjupersonernas liv. Capoeira möjliggör också för utövaren att reflektera runt vithet och dess privilegier som deltagare av en kultur präglad av förtryck.

Litteraturförteckning och källor

Otryckta källor

Samtliga otryckta källor finns hos författaren

Intervju Elin: 29/11-2022, 00:53:29

Intervju Tove: 29/11-2022, 00:35:56

Intervju Anna: 30/11-2022, 00:49:48

Intervju Gabriel: 30/11-2022, 00:13:37

Intervju Maria: 1/12-2022, 00:59:03

Intervju Stella: 2/12-2022, 00:41:33

Intervju Markus: 2/12-2022, 00:24:16

Observation 1: 7/11-2022, 18.00-19.30

Observation 2: 30/11-2022, 18.00-19.00

Internetkällor

UNESCO Intangible cultural heritage (2014). *Capoeira circle*. Tillgängligt:
<https://ich.unesco.org/en/RL/capoeira-circle-00892> [Hämtad 2023-01-09]

Budokampsport (u.å.). *Capoeira*. Tillgängligt: <https://www.budokampsport.se/idrott/capoeira/>
[Hämtad 2023-01-09]

Litteratur

Ahmed, Sara (2010). "Happy Objects", I: Gregg, Melissa & Seigworth, Gregory J. (red.) *The affect theory reader*. Durham [N.C.]: Duke University Press, s. 29-51

Ahmed, Sara (2011). *Vithetens hegemoni*. Hagersten: Tankekraft

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1967). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor Books

Goffman, Erving (1956). *The presentation of self in everyday life*. Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre

- Hübinette, Tobias & Pripp, Oscar (2017). "Etnicitet, ras och vithet", I: Gunnarsson Payne, Jenny & Magnus Öhlander (red.) *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur. S. 293-312
- Högström, Karin (2010). *Orientalisk dans i Stockholm: femininiteter, möjligheter och begränsningar*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2010
- Högström, Karin (2017). "Fenomenologi", I: Gunnarsson Payne, Jenny & Magnus Öhlander (red.) *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur. s. 55-73
- Lalander, Philip (2015). "Observationer och etnografi", I: Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber
- Lewis, J. Lowell. (1995) "Genre and Embodiment: From Brazilian Capoeira to the Ethnology of Human Movement," *Cultural anthropology*, 10(2), s. 221–243.
- Merleau-Ponty, Maurice (2022). *Kroppens fenomenologi*. Göteborg: Daidalos
- Nystrand von Unge, Elin & Hughes Tidlund, Ida (2022). "Etik och kvalitativa metoder", I: Silow Kallenberg, Kim, Nystrand von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red.) *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur
- Robitaille, Laurence (2013). *Capoeira as a resource: Multiple Uses of Culture Under Conditions of Transnational Neoliberalism*. Diss. Toronto : York University, 2013
- Robitaille, L. (2014) "Promoting Capoeira, Branding Brazil: A Focus on the Semantic Body," *Black music research journal*, 34(2), s. 229–254.
- Rutherford, Danilyn (2016). Affect Theory and the Empirical. *Annual Review of Anthropology*, (45), s. 285-300, doi: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-anthro-102215-095843>

Szanto, Thomas & Landweer, Hilge (red.) (2020). *The Routledge handbook of phenomenology of emotion*. Abingdon, Oxon: Routledge

Talmon-Chvaicer, Maya (2008). *The hidden history of capoeira: a collision of cultures in the Brazilian battle dance*. 1st ed. Austin, Tex.: University of Texas Press